

Н.Г. ПОНОМАРЕНКО,
старший викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного аграрного університету

ПРИНЦИПИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ЕКСПЕРТИЗИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В НІМЕЧЧИНІ

Система оцінки якості вищої освіти Німеччини формувалася в межах Болонського процесу, коли була запроваджена система акредитації та гарантування якості, яка передбачала експертизу навчання та досліджень у вищому навчальному закладі.

Ще наприкінці 90-х років в Німеччині були сформульовані принципи експертної діяльності в сфері вищої освіти: дискурсивність, розмаїття перспектив та орієнтація на процес. Дискурсивний, або діалоговий, характер експертного оцінювання (*diskurs- oder dialogorientierte Evaluation*) означає формування поля інтенсивного діалогу на самих різних рівнях: всередині вищого навчального закладу з різними учасниками; поза вищим навчальним закладом обмін думками з іншими університетами та зовнішніми експертами. Головні завдання вищого навчального закладу фокусуються на двох завданнях: знаходження спільних цінностей, позицій, а також визначення варіантів та можливостей реалізації отриманих висновків.

Принцип розмаїття перспектив (*heterogenitätsorientierte Evaluation*) реалізується завдяки широкій участі всіх груп: - співробітників академічної сфери – професорів, студентів та неакадемічної – наукових співробітників, технічного персоналу. Участь включає створення звіту самоаналізу, письмові та усні бесіди з зовнішніми експертами та спільне вироблення необхідних для подальшого розвитку вищого навчального закладу заходів.

Орієнтація на процес (*prozessorientierte Evaluation*) характеризує експертизу, яка повинна усунути недоліки та вжити адекватних заходів для підвищення якості навчання у вищому навчальному закладі. При цьому якість розглядається як динамічна величина, як феномен [1, с. 136], який складно визначити та який постійно розвивається. Експертиза в цьому контексті стимулює удосконалення освітнього процесу. По суті, в 90-х роках німецькими університетами була здійснена спроба розробити зміст та методи організації експертизи, орієнтованої не стільки на контроль та фіксацію результатів, скільки на стимулювання ініціатив працівників вищого навчального закладу та студентів в процесі артикулювання позитивних й негативних ефектів, які мають ресурс та певні перспективи. У численних документах, які супроводжували та супроводжують процес експертування спеціальностей в німецьких вищих навчальних закладах, особливу увагу звертають на високий професіоналізм зовнішніх експертів, а також наявність у них своєї стратегії та концепції оцінювання. Вважається, що планова експертиза повинна дати відповіді на такі питання: хто є адресатом оцінювання, які цілі воно переслідує, хто ініціює, протягом якого часу, яким чином організується, за допомогою якого інструментарію та які можливі наслідки, ефекти [2, с. 15].

Експертиза включає декілька етапів або циклів: самоекспертизу, зовнішню експертизу та впровадження результатів внутрішньої та зовнішньої експертизи в практику. Особливістю самообстеження є організація постійного діалогу між всіма учасниками навчально-виховного процесу. Вже на початку процедури виробляється угода між керівництвом університету та факультетом або інститутом щодо цілей, процедури експертизи, прав та обов'язків всіх учасників. Якщо у середині 90-х років головна увага на етапі самообстеження зверталась на вивчення всіх напрямів діяльності вищого навчального закладу, то наприкінці 90-х років вагомим стало виявлення стану та шляхів вирішення декількох питань, зокрема, результатів університетського навчання, умов забезпечення якості. При цьому головний ракурс аналізу здійснюється в контексті їх актуального та найближчого розвитку вищого навчального закладу. У цілому звіт з самообстеження, як документ об'ємом 40-60 сторінок, повинен давати повне уявлення сильних та слабких сторін діяльності підрозділу за певними спеціальностями [2, с. 16].

Під час проведення експертизи особлива увага приділяється думці студентів, оцінюванню ними характеру супроводу освітнього процесу тощо.

Заслуговує на увагу сама процедура самообстеження, яка передбачає на початковому етапі створення робочої групи, в яку входять викладачі та студенти, на чолі з координатором. Можливим є залучення до цієї групи зовнішнього експерта, компетентного, наприклад, в питаннях консультування студентів, статистики, управління вищою школою, дидактики тощо.

На наступному етапі функціонування робочої групи відбувається збір думок, а потім визначення проблематики, актуальної для всіх учасників освітнього процесу. Збір думок здійснюється шляхом проведення анкетування. Зміст анкет, які пропонує робоча група з урахуванням рекомендацій бюро союзу університетів, є також предметом обговорення працівників та студентів інституту або факультету.

Приблизно через місяць після початку самообстеження відбувається міжуніверситетська зустріч представників різних груп (з кожного університету мінімум 2 особи, один з яких студент), в ході якої йде обмін думками. Обов'язково обговорюється структура звіту та анкети, а також кандидатури зовнішніх експертів. Витрати на проведення анкетування та оформлення звіту з самообстеження, бере на себе університет. Це може відбуватися в різних формах. Можливе отримання статистичних даних з центральних структур управління університетом, залучення студентів, технічних та наукових працівників на умовах тимчасової трудової угоди, надання допомоги у розробці анкет з боку компетентних представників факультетів або кафедр тощо. Перший варіант самозвіту («аналізу сильних та слабких сторін викладання та навчання») активно обговорюється за мінімальної участі всіх працівників та студентів. Після цього складається другий варіант, під яким ставить підпис рада факультету або інституту. Цей екземпляр вноситься на обговорення у присутності всіх сторін, що беруть участь в самодослідженні, яке завершується ухваленням рішення про проведення наступного етапу експертизи — зовнішньої експертизи [2, с. 17].

Період між внутрішньою та зовнішньою перевіркою характеризується веденням переговорів з атестаційними агенціями та об'єднаннями. Після цього здійснюється вибір організації, з якою факультет/ відділення укладає договір про проведення зовнішнього оцінювання. Відбувається визначення загальних рамок, встановлюються терміни виконання.

Другий етап експертизи здійснюється спеціальною комісією, до складу якого входять зовнішні експерти — представники агенції. Ця процедура може проводитися, наприклад, Центром розвитку вищої освіти (Гютерсло), Міждисциплінарним центром дидактики вищої школи (Білефельд) [3, с. 34].

Під час проведення зовнішньої експертизи, експертна комісія, терміни та основні сфери інтересів якої заздалегідь узгоджені, працює протягом одного-двох днів. Зовнішня експертиза акцентує свою увагу на чотирьох позиціях: задоволення учасників освітнього процесу; характеристики навчальних успіхів; калькуляція витрат, а також аналіз засобів та затребуваність випускників в професійній практиці. Головними методами експертування є бесіди з керівництвом, викладачами, студентами, науковими та технічними робітниками. Кінцевий письмовий звіт експерта надається через декілька тижнів на факультет, який має можливість його обговорити.

На третьому етапі відбувається впровадження в практику результатів внутрішньої та зовнішньої експертизи. На основі підсумкового звіту експертної комісії між факультетом/відділенням і керівництвом вузу укладається спільна угода про проведення заходів щодо усунення виявлених недоліків, а також закріплення й подальшого посилення позитивних сторін діяльності підрозділу. Згідно угоди обидві сторони зобов'язуються досягти певних успіхів та надати відповідно до плану робіт, що додається, все необхідне [3, с. 35].

Система оцінки якості вищої освіти німецькомовних країн ґрунтується на взаємодії двох її складових — експертизи (атестації) та акредитації. Процедури експертизи й акредитації використовують загальні методи і критерії оцінки, але мають різні цілі. Експертиза орієнтована на вдосконалення якості вищої освіти, забезпечуючи вироблення систематичних стратегій підвищення якості навчального процесу. Акредитація констатує факт відповідності мінімальним стандартам і вимогам на момент проведення перевірки.

Процедура акредитації є вторинною по відношенню до експертизи і здійснюється на основі її результатів. У зв'язку з потребою зменшення навантаження на вузи і економії фінансових коштів, з якими пов'язано проведення оцінки якості, в німецькомовних країнах широко дискутується питання про поєднання процедур експертизи та акредитації [4].

Література

1. Specht-Hamdan A., Tippelt R. / Angelika Specht-Hamdan, Rudolf Tippelt. Evaluation im Prozess – zeitliche, sachliche und soziale Dimensionen einer Evaluation in der Erziehungswissenschaft. Universität München, 2007. – S. 136.
2. Т. В. Фуряева Качество высшего образования: проблема экспертизы // гуманитарный вектор. Серия: Педагогика, психология. - №3. – 2009. – С. 15-20.
3. Шеремет Л. А. / Любов Анатоліївна Шеремет. Система оцінки якості вищої освіти в Німеччині // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 57. Філософські науки. – 2011. – с.33-38.
4. КМК-Beschluss: Zur "Künftigen Entwicklung der Länder – und hochschulübergreifenden Qualitätssicherung in Deutschland" vom 01.03.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmk.beschluesse/htm>.